

ISTORIE

pentru

EXAMENUL DE BACALAUREAT

și

ADMITERE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

CUVÂNT ÎNAINTE	3
Romanitatea românilor în viziunea istoricilor	5
I. Etnogeneza românească. Trăsături generale ale etnogenezei românești (formarea poporului român)	6
II. Romanitatea românilor în sursele medievale	11
Românitatea românilor în istoriografia secolului al XX-lea	17
Test de evaluare	20
Secolul al XX-lea – între democrație și totalitarism.	
Ideologii și practici politice în România și în Europa	22
Ideologii și regimuri politice democratice în Europa	24
Ideologii și regimuri autoritare și totalitare	28
Ideologii și practici politice democratice în România interbelică	40
Ideologii și practici politice extremiste în România interbelică (Ideologii și practici politice totalitare)	44
Test de evaluare	48
Constituțiile României	50
Constituția din 1866 (prima constituție internă românească)	57
Constituția din 1923 (Constituția României Mari)	59
Constituția autoritară din 1938 (Constituția carlistă)	61
Constituțiile comuniste. Constituția din 1948 (Constituția impunerii regimului comunist în România sau prima constituție stalinistă)	63
Constituția din 1952 (Constituția totalei aserviri a României față de URSS)	65
Constituția din 1965 (Constituția regimului național-comunist)	66
Constituția din 1991 (Constituția revenirii la regimul democratic)	68
Test de evaluare	71
Statul și politica. Autonomii locale și instituții centrale în spațiul românesc	
(secolele al IX-lea – al XIII-lea)	73
Autonomii locale în spațiul românesc (secolele al IX-lea – al XIII-lea)	76
Formarea Voievodatului Transilvaniei	78
Întemeierea Țării Românești (teritoriul de la sud de Carpați)	81
Întemeierea statului medieval Moldova	83
Întemeierea statului medieval Dobrogea	85
Vlahii din Peninsula Balcanică	86
Instituții centrale în spațiul românesc (secolele al IX-lea – al XVIII-lea)	87
Test de evaluare. Autonomiile locale	98

Statul român modern: de la proiect politic la realizarea României Mari (secolele al XVIII-lea – al XX-lea)	101
Proiecte politice și încercări de modernizare în spațiul românesc (secolele al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea)	104
Înfăptuirea statului național român modern (Unirea lui Cuza)	114
Cucerirea independenței de stat a României	120
Participarea României la Primul Război Mondial	122
Marea Unire de la 1918. Formarea statului național unitar român	125
Test de evaluare. Statul român modern 1	130
Test de evaluare. Statul român modern 2	133
 România postbelică. Stalinism, național-comunism și disidență anticomunistă.	
Construcția democrației postdecembriste	136
Instaurarea regimului comunist. Factori/etape	139
Regimul comunist din România între 1948 și 1965 – Stalinismul	142
Regimul Nicolae Ceaușescu (1965-1989) – Național-comunismul	146
Construcția democrației postdecembriste	149
Test de evaluare. România postbelică	153
 Spațiul românesc între diplomatie și conflict în Evul Mediu și la începuturile modernității	156
Test de evaluare	177
 România și concertul european.	
De la „criza orientală” la marile alianțe ale secolului al XX-lea	180
România, de la obținerea independenței la marile alianțe ale secolului al XX-lea	185
Test de evaluare. România și concertul european	193
 România în timpul Războiului Rece	196
Test final 1	207
Test final 2	210
Test final 3	213
Test final 4	216
Model barem de evaluare și de notare	219

Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

CUVINTE CHEIE

Autohtoni	băştinaşi de loc dintr-o anumită ţară (regiune) care s-au format şi s-au dezvoltat pe teritoriul unde trăiesc şi în prezent.
Continuitate	persistenţa populaţiei băştinaşe (dacii şi daco-romanii) pe teritoriul vechii Dacii.
Dialect	particularitate locală (teritorială) a unei limbi.
Emigrare	părăsirea ţării de origine pentru a se stabili într-o altă ţară.
Etnogeneză (aici)	procesul de formare a unui popor.
Imigrare	deplasarea şi stabilirea într-o ţară străină.
Imigraţionism	curent în istoriografie care se opune ideii continuităţii de locuire a poporului român în spaţiul fostei provincii Dacia, de la formarea sa şi până azi.
Interpretatio romana	contopirea unor zei ai dacilor cu zeităţile romane.
Istoriografie	totalitatea scrierilor istorice dintr-o anumită ţară sau dintr-o anumită perioadă determinată de timp; totalitatea lucrărilor istorice privitoare la o problemă.
Limba protoromână	numită şi română comună, română primitivă, străromână, este considerată de lingvişti o limbă unitară din care s-au desprins ulterior dialectele limbii române: dacoromân, aromân, meglenoromân şi istroromân.
Misionar	persoană care propovăduieşte o nouă religie pe un teritoriu.
Romanitate	spaţiu etno-lingvistic care cuprinde popoarele romanice; caracter romanic al unui popor sau al unei culturi; origine, descendenţă romană.
Romanitate orientală	spaţiu etno-lingvistic ce reuneşte totalitatea populaţiilor de limbă latină din partea de est a Imperiului Roman.
Romanizare	proces de preluare selectivă a trăsăturilor culturale romane (limbă, port, tradiţii) de către populaţia autohtonă cucerită.
Sincretism religios	fenomen religios care constă în contopirea unor zei asemănători, dar de origine diferită, într-o singură divinitate.
Supplex	cerere, plângere, petiţie.
Şcoala Aredeleană	mişcare ideologică şi culturală iluministă a intelectualităţii româneşti din Transilvania de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea.

Școala Latinistă

curent apărut în lingvistica și filologia română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care a continuat unele idei ale Școlii Ardelene. August Treboniu Laurian a fost corifeul curentului latinist.

Teoria autohtonistă

subliniază originea latină și vechimea românilor pe aceste meleaguri și a fost susținută atât de istoriografia românească, cât și de cea străină.

Teorie istoriografică

ansamblu de idei care explică desfășurarea unor evenimente și procese istorice.

Teoria puristă

teorie ce neagă rolul dacilor în etnogeneză susținând că românii provin numai din romani.

Vlahi

nume consemnat în documentele externe care desemnează populația de limbă romanică de la nordul și sudul Dunării.

I. Etnogeneza românească. Trăsături generale ale etnogenezei românești (formarea poporului român)

a. Geto-dacii și lumea romană în secolele I. î. Hr. – al II-lea d. Hr.

- Popor de origine indo-europeană, **geto-dacii** au reprezentat **ramura nordică a tracilor**.
- Romanii i-au numit „daci”, iar grecii „geți”, însă ei vorbeau aceeași limbă, cum afirma istoricul și geograful grec Strabon, în secolul I î.Hr.
- Geto-dacii erau organizați în triburi sau uniuni de triburi, care stăpâneau un teritoriu ce conținea o așezare mare, fortificată, cu rol de centru administrativ, numită *dava*. Erau *politeiști*, venerând mai multe zeități, dintre care cea mai importantă este Zalmoxis. Limba daco-geților era un dialect al limbii tracice, care s-a tras din limbile indo-europene.
- Triburile geto-dacilor au fost **unite** prima dată în secolul I î.Hr., într-un **regat sub conducerea regelui Burebista (82-44 î. Hr.)**. După moartea lui Burebista, regatul s-a destrămat. **Reunificarea** triburilor dacice într-un singur regat, cu capitala la Sarmizegetusa Regia, a avut loc în secolul I d.Hr., sub conducerea lui **Decebal (87-106 d. Hr.)**, care a luptat împotriva Imperiului Roman.
- Dobrogea de astăzi a intrat sub stăpânirea romană în anul 46 d. Hr., făcând parte din regiunea Moesia. Aici, stăpânirea romană a durat până în anul 602.
- În urma războaielor daco-romane (101-102, 105-106), s-a constituit **provincia imperială Dacia**, stăpânită de romani până în anul 271 (momentul retragerii armatei și administrației romane la sudul Dunării, la ordinul împăratului Aurelian).

Romanizarea este un proces istoric complex, prin care civilizația romană s-a impus, prin intermediul limbii latine, și s-a extins de la sud la nord de Dunăre.

Romanizarea s-a realizat în trei etape:

- romanizarea preliminară (anterioară stăpânirii romane propriu-zise) – secolele I î.Hr. – 106 d. Hr.;
- romanizarea efectivă (derulată în timpul stăpânirii romane) – 106 – 271/275;
- romanizarea postaugustiniană (reprezentată de continuarea legăturilor cu Imperiul Roman după retragerea stăpânirii romane din provincia Dacia) – 271/275 – secolul al VII-lea.

Principalii **factori** care au contribuit la **derularea procesului de romanizare** în timpul stăpânirii romane au fost:

- **armata romană** – este un element de bază al romanizării, ea reprezentând permanent aproximativ 55.000 de soldați, cam a zecea parte din trupele imperiului. Trupele staționau în tabere militare romane, numite **caestre**, care erau răspândite pe întregul teritoriu din Dacia și Dobrogea. În jurul caestrelor s-au creat așezări civile numite **canabae**, unde locuiau familiile soldaților, meșteri și țărani daci. Ambele tipuri de așezări au reprezentat un nucleu important al romanizării.

- **administrația romană** – limba latină era limba oficială în Dacia romană. Dacă la început funcțiile sunt deținute numai de cetățeni romani, care vorbeau limba oficială – latina, mai târziu vom găsi și daci romanizați în funcții, contribuind astfel la procesul de romanizare.

- **veteranii** – sunt un alt element important al romanizării. După 15-20 de ani de serviciu militar în provincie soldatul își stabilea destule legături aici, de cele mai multe ori avea și copii cu femei dace, încât la terminarea serviciului militar prefera să rămână pe loc, unde primea și lotul de pământ.

- **coloniștii romani** – sunt un factor extrem de important al romanizării. Coloniștii sunt cetățeni romani din provinciile asiatiche, africane și europene (mai puțin italici), care vor locui mai ales la orașe, unde sunt majoritari, dar și la sate alături de localnici, unde vor înființa chiar așezări noi (*vicus*) sau *ville rustice* (*ferme agricole*).

- **urbanizarea** – în Dacia, ca, de altfel, în întreg imperiul, romanii construiesc numeroase orașe. Multe dintre ele vor fi ridicate pe locul unor vechi așezări dacice, populate mai ales de coloniști. Ele vor atrage și pe localnici, care trebuiau să învețe să vorbească în latină. Orașele erau de două feluri: *colonii* (de rang mai înalt, organizate după modelul Romei) ca *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, *Napoca*, *Drobeta*, *Apulum* etc. și *municipii* (de rang inferior, dar cu autonomie proprie) ca *Dierna*, *Tibiscum*, *Porolissum*, *Ampelum* etc.

- **dreptul roman** – la rândul său acționează pentru romanizare, normele sale fiind preluate de autohtoni și păstrate până târziu în dreptul românesc.

- **cultura materială romană** – se impune cu ușurință, fiind preluată de daci, deoarece este de mai bună calitate decât a lor. În toate domeniile vieții economice, de la cultivarea pământului și până la exploatarea aurului și construcția orașelor, modelul roman se impune cu autoritate.

- **limba latină** – este factorul care permite dacilor să intre în armată, în administrație sau pur și simplu să comunice cu coloniștii. Ea se impune pe tot teritoriul provinciei, în trei generații ea devenind limba locuitorilor Daciei romane. *Latina folosită era cea populară (vulgata)*, de factură orientală, învățată cu greșeli de localnici.

- **religia romană** – provincia Dacia va fi inundată de zeități romane dar și orientale aduse de coloniștii originari de acolo, cum ar fi zeul *Mithras* (*Soarele nebirit*). Un timp dacii vor adora vechile

lor zeități prin *sincretism* sau *interpretatio romana* sau prin perpetuarea și răspândirea cultului Cavalerilor Danubieni.

- Rezultatul romanizării a fost formarea unui nou popor: cel **daco-roman**.

▪ După abandonarea provinciei Dacia de romani (271-275), procesul de romanizare a continuat, ca urmare a păstrării legăturilor cu Imperiul Roman, prezent, în continuare, la sudul Dunării. De precizat că au fost retrase armata și administrația. Cetățenii romani care aveau interese în Imperiul Roman s-au retras, dar marea masă a populației a rămas pe loc, „care mai mare groază aveau de migrare decât de stăpânitorul got” (istoricul englez Edward Gibbon).

- Astfel, după 271, romanizarea s-a realizat prin:

- extinderea acestui proces asupra dacilor liberi;
- continuarea pătrunderii elementelor romane prin intermediul comerțului sau al mutărilor de populație de pe un mal pe altul al Dunării;
- răspândirea creștinismului în limba latină de misionarii veniți din imperiu, cu deosebire după Edictul de la Mediolanum, din anul 313, prin care împăratul Constantin cel Mare acorda libertate de cult acestei religii.

c. Dovezi ale continuității daco-romane după retragerea aureliană (271):

- Părăsirea provinciei de către *armată și administrație* a atras după sine:
 - *stingerea rapidă a vieții urbane (ruralizare)* și, implicit, declinul activităților economice (revenirea la *economia naturală*); retragerea populației în așezările rurale.
 - După retragerea aureliană s-a perpetuat o *romanitate fără imperiu* prin populația daco-romană latinofonă.
 - După 271, *legăturile cu Imperiul Roman aflat la sud de Dunăre nu au fost rupte*. Îndeosebi cetățile și orașele de pe malul stâng al Dunării s-au aflat în atenția împăraților *Dioclețian, Constantin cel Mare și Iustinian*. Din această perspectivă, opera de romanizare a fost continuată de soldatul și negustorul roman dar și de misionarul creștin, toți veniți din imperiu.

- **Continuitatea** de locuire daco-romană este atestată de descoperirile arheologice din tot spațiul vechii Dacii și care au fost datate între secolele al IV-lea și al VII-lea.

- *Descoperirile arheologice* dovedesc continuitatea civilizației romane în Dacia, purtătorii ei fiind *daco-romanii*. *Inscripțiile* din secolul al IV-lea arată că *limba latină* a continuat să fie vorbită în Dacia și după retragerea aureliană.

- *Donariul de la Biertan* (județul Sibiu), obiect creștin din secolul al IV-lea, care conține inscripția latină „*Ego Zenovius votum posui*” (Eu, Zenoviu, am pus darul), este o dovadă a vorbirii limbii latine în Dacia după 271.

- Retragera a lăsat fosta provincie fără o structură politico-statală. S-au păstrat unele forme de organizare politică, *obștile satești*.

d. Creștinarea daco-romanilor

- Creștinismul a pătruns în Dacia și Moesia din timpul stăpânirii romane.
- Răspândirea creștinismului a fost impulsionată în anul 313, când împăratul *Constantin cel Mare* (306-337) a acordat libertate de credință creștinilor.
- La răspândirea creștinismului la nord de Dunăre au contribuit *misionarii* veniți din Imperiul Roman.
- Creștinismul a contribuit la strângerea legăturilor daco-romanilor cu romanitatea sud-dunăreană și la continuarea romanizării în regiunile nord-dunărene.
- Prezența creștinismului printre daco-romanii de la nordul Dunării, în secolele al IV-lea – al VI-lea, este dovedită de numeroasele descoperiri cu caracter creștin: opaițe cu semnul crucii, basilici cum sunt cele de la *Sucidava (Celei)* din secolul al VI-lea, *Tomis* (secolele al IV-lea – al VI-lea) etc.
- Originea latină a creștinismului românesc este dovedită și de faptul că termenii creștini de bază provin din limba latină: *Dumnezeu (Domine Deus)*, *cruce, creștin, inger, biserică (basilica)*.

e. Raporturile daco-romanilor cu migratorii

- Dintre migratori (goți, huni, gepizi, avari, slavi), rolul cel mai important în etnogeneza românească l-au avut *slavii*. Ei au fost atestați începând cu secolul al VI-lea, în Moldova și Muntenia și cu secolul al VII-lea, în Transilvania.
- Slavii au determinat impunerea unor toponime, hidronime și, mai ales, unele modificări fonetice și de vocabular. Aceste influențe nu au modificat caracterul fundamental romanic al limbii române demonstrat de fondul principal de cuvinte – latin 60% – și de structura gramaticală latină.
- După anul 602, slavii s-au așezat masiv la sud de Dunăre, în Imperiul Roman de Răsărit.
- Slavii și apoi bulgarii au separat, definitiv, latinitatea din Peninsula Balcanică de cea nord-dunăreană.
- În dreapta fluviului, o mare parte a populației romanice a fost asimilată de slavi. Excepție au făcut romanicii din zonele montane, care au primit din partea slavilor denumirea de *vlahi* (preluată de aceștia de la populațiile germanice).
- Traversarea Dunării de către majoritatea slavilor a condus la împuținarea lor la nordul fluviului și, deci, la posibilitatea asimilării lor de către populația romanizată.

▪ Prin pătrunderea slavilor în Balcani, romanitatea nord-dunăreană a devenit o insulă în marele ocean slav.

f. Etnogeneza românească

▪ Face parte dintr-un proces istoric mai amplu, european, al etnogenezei popoarelor romanice. Acest proces a avut la bază o **dublă asimilare (sinteză)** ce a avut ca efect:

• romanizarea autohtonilor (geto-daci) cuceriti de Roma (**prima sinteză**) – **geto-daci + romani = daco-romani**;

• asimilarea migratorilor de către populația romanizată (**a doua sinteză**) – **daco-romani + migratori (slavi) = poporul român**. Asimilarea slavilor a desăvârșit procesul formării poporului român.

▪ Procesul etnogenezei s-a desfășurat, în principal, la nord de Dunăre, **încheindu-se la sfârșitul secolului al VIII-lea și la începutul celui de-al IX-lea prin formarea poporului român, un popor neolatin** (înrudit, prin stratul fundamental al limbii vorbite, cel latin, cu italienii, spaniolii, francezii, portughezii), singurul moștenitor al romanității orientale.

▪ Totodată, a continuat să existe o populație daco-romană și la sudul Dunării, urmașă a traco-dacilor romanizați din provincia Moesia, care au rezistat în fața slavilor și s-au opus slavizării. Aceștia sunt cunoscuți sub numele de *vlahi*, fiind vorbitorii dialectelor limbii române: *aromân*, *meglenoromân*, *istroromân*.

▪ Până la sfârșitul secolului al VIII-lea, în timpul desfășurării migrațiilor de la sfârșitul Antichității și începutul Evului Mediu, populația daco-romană s-a transformat în populație românească, asimilând influențe din partea unora dintre migratori, îndeosebi a slavilor de sud.

▪ Structura limbii române: substratul traco-dacic 10%, stratul principal latin 60%, adstratul slav 20%, neologisme 10%.

Întrebări posibile

1. Menționați o caracteristică a civilizației geto-dace.
2. Argumentați printr-un fapt istoric relevant afirmația conform căreia procesul de romanizare are o etapă precedentă cuceririi Daciei.
3. Menționați o caracteristică a procesului de romanizare de la nordul Dunării.
4. Prezentați un factor al romanizării în nordul Dunării.
5. Argumentați continuitatea daco-romană după 271.
6. Prezentați poporul migrator care a avut o oarecare influență în etnogeneza românilor.
7. Numiți dialectele sud-dunărene ale limbii române.
8. Menționați o caracteristică a etnogenezei românești.
9. Stabiliți două asemănări și o deosebire între procesul formării poporului român și cel al popoarelor romanice.

II. Romanitatea românilor în sursele medievale

a. **Definiția romanității:** Prin **romanitatea românilor** se înțelege în primul rând ideea despre **descendența romană a românilor**. Din ansamblul acestei categorii istorice mai fac parte o serie de idei înrudite și adiacente, cum ar fi:

- stăruința elementului roman în Dacia postaureliană (după 271);
- unitatea de neam a românilor;
- latinitatea limbii române, esența romană a unor obiceiuri și datini populare;
- conștiința românilor despre originea lor romană.

b. **Primele mențiuni – secolele al VII-lea – al XIII-lea (romanitatea orientală).**

▪ **Cauza/motivul abordării romanității românilor la începutul Evului Mediu:**

- Apariția unui nou popor pe harta Europei – poporul român.
- Populația autohtonă începe să fie menționată în sursele istorice scrise începând din secolul al VII-lea, ca un popor romanic distinct.
- Autori bizantini, armeni, arabi, germani etc. au scris despre prezența românilor de o parte și de alta a Dunării în primele secole ale Evului Mediu.

▪ **Surse istorice scrise** reprezentative pentru susținerea ideii romanității românilor și a continuității de existență a acestora la nordul Dunării.

• Tratatul militar *Strategikon*, scris de împăratul bizantin Mauricius în secolul al VII-lea, denumesc populația de la nord de Dunăre cu termenul de „romani”.

• Într-o scrisoare a împăratului bizantin Vasile al II-lea Macedoneanul din anul 980, numele sub care întâlnim poporul român este cel de *vlahi*. Următoarea menționare datează din 1020, într-un act emis de același împărat. ***Vlah* înseamnă un străin, un neslav de limbă romanică.** Termenul a cunoscut apoi diferite variante: *vlah la bizantini și la slavii sudici, voloh la slavii răsăriteni, valachus în lumea latină catolică apuseană, blach la unguri, unde s-a transformat repede în oláh etc.*

• Tot din Imperiul Bizantin avem și primele scrieri care afirmă răspicat originea romană a poporului și a limbii române: *Împăratul Constantin al VII-lea Porfirogenetul* în secolul al X-lea, amintind de așezarea slavilor în Balcani, numindu-i pe cei din urmă cu termenul de romani, în vreme ce pentru bizantini folosește denumirea de romei.

• Tratatul geografului persan Gardizi intitulat *Podoaba istoriilor*, scris pe la mijlocul secolului al XI-lea, oferă informații despre originea poporului român.

• Ioan Kynamos, secretar al împăratului Manuel Comnenul, descrie o campanie bizantină împotriva maghiarilor în 1167. Vorbind despre participarea la această campanie, cronicarul spune despre vlahi: „se zice că sunt coloni veniți demult din Italia”.

- **Cauza/motivul abordării romanității românilor:**
 - Începând cu veacul al XIV-lea, romanitatea nord-dunăreană se va dezvolta într-un cadru politic propriu, statele feudale Țara Românească și Moldova;
 - Preocuparea occidentalilor de a stăvili ofensiva otomană;
 - Preocuparea umaniștilor pentru antichitatea clasică, greacă și romană.
- **Reprezentanți ai umanismului italian care au abordat romanitatea românilor în secolele al XIV-lea și al XV-lea.**
 - Primul umanist italian care afirmă originea romană a poporului român este *Poggio Bracciolini*. El afirmă continuitatea elementului roman în Țările Române, locuite de o populație romană de la Traian încoace și care nu și-a pierdut uzul limbii latine, transformată în limba română. De menționat că era pentru prima oară când s-a argumentat latinitatea limbii române cu probe culese direct din spațiul românesc de cunoscători ai limbii latine.
 - Afirmarea originii române a poporului român reapare la *Flavio Biondo*, secretar apostolic și erudit umanist.
 - Umanistul italian care a contribuit cel mai mult la răspândirea teoriei despre originea romană a poporului român a fost *Enea Silvio Piccolomini*, care între 1458 și 1464 a fost papă sub numele de Pius al II-lea. În legătură cu textele referitoare la Țările Române, amintim faptul că el și a cules informațiile de la misionarii dominicani și franciscani. Pius al II-lea a influențat, ca niciun alt istoric, opiniile despre originile romane ale poporului român.
 - *Antonio Bonfini*, umanist italian care a trăit ultimii ani ai vieții la curtea maghiară (secolul al XV-lea), a amintit în câteva locuri originea romană a neamului românesc. Toate afirmațiile lui Bonfini privind originea românilor au un element comun: românii sunt urmașii coloniștilor și ai legiunilor romane din Dacia; acest adevăr e dovedit de limba lor latină, pentru care românii s-au luptat, ținând la ea mai mult decât la propria lor ființă.

d. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor din spațiul românesc

- **Cronicarii medievali și umaniștii români – secolele al XVI-lea – al XVII-lea**
 - Primul român care a susținut unitatea de neam, limbă, obiceiuri și religie a românilor a fost *Nicolaus Olahus* (secolul XVI), umanist de faimă europeană, în lucrarea sa *Hungaria* (1536). Contribuția lui Olahus la afirmarea romanității românilor trebuie apreciată la adevărata ei valoare, deoarece a avut înalte demnități religioase și laice în Regatul Ungar.
 - Primul reprezentat de seamă al culturii umaniste în mediul românesc a fost cronicarul *Grigore Ureche*, în secolul al XVII-lea, care a scris *Letopisețul Țării Moldovei*. Cronicarul afirmă și originea comună a moldovenilor, muntenilor și ardelenilor: „... toți de la Râm se trag”.
 - *Miron Costin* (1633-1691) a acordat, la rândul lui, o deosebită atenție originii românilor.
 - În concepția cronicarului moldovean, istoria românilor începea cu cea a dacilor antici, cuceritori și supuși de romanii lui Traian, care era considerat descălecătorul cel dintâi.

– La retragerea romanilor din Dacia nu au plecat toți romanii, ci mulți au rămas pe loc rezistând năvălirilor barbare. Din aceste elemente romane s-a născut poporul român.

– Romanitatea românilor era dovedită, în opinia cronicarului, de latinitatea limbii lor, din care reproducea o listă impresionantă de cuvinte, dar și de urmele lăsate de către romani în fosta Dacie.

▪ **Dimitrie Cantemir (1673-1723):**

– Lucrarea destinată exclusiv problemei romanității românilor este *Hronicul romano-moldo-vlahilor*.

– Față de cronicarii anteriori, Cantemir inaugurează prestigiosul efort al istoriografiei române de a determina și fixa locul românilor în istoria universală.

– Elementele de bază ale concepției lui Cantemir despre originea românilor sunt: descendența pur romană din Traian („săditorul și răsăditorul nostru”); stăruința neîntreruptă și unitatea romano-moldo-vlahilor în spațiul carpato-dunărean. A anticipat teoria puristă.

▪ **Constantin Cantacuzino (cca 1640-1716).**

– Ceea ce aduce nou stolnicul Cantacuzino este exprimarea cea mai clară și mai concisă a existenței conștiinței romanității la români. Astfel, istoricul susține că ei, românii, țin și cred că sunt urmași ai romanilor și se mândresc cu această descendență glorioasă.

e. Începutul politizării ideii originii romane a poporului român.

▪ *Domnia lui Mihai Viteazul* a marcat o epocă în istoria românilor, dar și în cea a ideii romanității lor.

▪ Stăpânirea lui Mihai Viteazul în Transilvania i-a atras însă ostilitatea nobilimii maghiare, reflectată puternic în izvoarele vremii.

▪ Această schimbare de atitudine a nobilimii maghiare se poate exemplifica cu un caz tipic, cel al lui Ștefan Szamosközy (1565-1612), nobil maghiar, care la început susținea originea latină a românilor, dar după unirea Țărilor Române de către Mihai Viteazul și-a negat propriile afirmații, susținând că românii nu sunt urmașii romanilor.

f. Teoria imigraționistă și teoria autohtoniei

▪ **Cauzele/motivele abordării problemei romanității românilor în secolele al XVIII-lea – al XIX-lea**

– Disputa în jurul romanității și a continuității românilor s-a desfășurat, din secolul al XVIII-lea, din motive politice, într-o perioadă în care *românii transilvăneni și-au intensificat lupta pentru obținerea drepturilor naționale*.

– *Episcopul greco-catolic Inochentie Micu* a fost cel care a susținut lupta românilor pentru drepturi politice în Transilvania, în secolul al XVIII-lea. În memoriile sale a cerut includerea românilor între Stări ca națiune aparte. Inochentie Micu în *Supplex Libellus*, memoriu înaintat Curții de la Viena, oferea o imagine cuprinzătoare a stării națiunii române, cu referiri la vechimea ei istorică, dar în special înfățișând condiția socială și politică a românilor.

▪ Teoria imigraționistă

• Pentru a justifica lipsa de drepturi a românilor din Transilvania, teoria imigraționistă a fost formulată, în Imperiul Habsburgic, de **Franz Joseph Sulzer** în lucrarea *Istoria dacilor transalpini* (secolul al XVIII-lea – 1781), cu scopul de a contracara, pe baza dreptului istoric, acțiunile de emancipare națională ale românilor din Transilvania. F.J. Sulzer, ofițer de justiție al armatei austriece, susținea că:

– românii nu se trăgeau din coloniștii romani;
– poporul român s-ar fi format în sudul Dunării, de unde ar fi imigrat în secolul al XIII-lea, în Transilvania, unde i-au găsit stabiliți pe unguri și sași.

• Așa a apărut *teoria imigraționistă*, care a fost sistematizată în secolul al XIX-lea de Robert Roesler.

• *Reprezentanții Școlii Ardelene* la sfârșitul secolului al XVIII-lea (1791) *au combătut această teorie* și au elaborat *Supplex Libellus Valachorum*: Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Piuariu Molnar, Iosif Meheși, Budai Deleanu, Ioan Para.

– Semnat în numele națiunii, *Supplex*-ul sintetiza principalele cereri ale românilor: *ștergerea numirilor odioase și jignitoare de tolerați, admiși și reșezarea națiunii române în uzul tuturor drepturilor civile și „regnicolare”, să i se redea națiunii locul pe care l-a avut în viața politică.*

– Memoriul susținea revendicările fundamentale ale națiunii, susținute de argumente istorice și de natură demografică.

– Pentru a sublinia originea nobilă a poporului român, *doar romană*, reprezentanții Școlii Ardelene *au susținut teoria puristă*, conform căreia geto-dacii ar fi fost exterminați în timpul războaielor cu romanii, interpretând greșit izvoarele antice.

▪ Cauza/motivul apariției teoriei roesleriene

• În secolul al XIX-lea, în condițiile anexării Transilvaniei la Ungaria, după transformarea Imperiului Habsburgic în Imperiul Austro-Ungar (1867), *când românii au acuzat politica de maghiarizare forțată*, Robert Roesler a dezvoltat teoria imigraționistă (roesleriană) în lucrarea *Studii românești* (Viena, 1871). Apariția lucrării lui Roesler după *realizarea dualismului austro-ungar* evidențiază caracterul interesat și neștiințific al acestei teorii.

• Această teorie **susține**, în principal, că:

– dacii ar fi fost exterminați de războaiele cu romanii, din anii 101-102 și 105-106;
– perioada de 165 de ani ar fi fost oricum insuficientă pentru romanizarea autohtonilor;
– împăratul Aurelian ar fi retras întreaga populație la sud de Dunăre în anul 271;
– românii ar fi fost un popor de păstori nomazi, care ar fi imigrat la nord de Dunăre abia în secolul al XIII-lea, venind din Balcani, unde s-ar fi desfășurat procesul etnogenezei românești;

• desfășurarea etnogenezei românești în zona Munților Balcani ar fi susținută de asemănările dintre limba română și limba albaneză.

• Teoria roesleriană a fost combătută cu argumente științifice de mari istorici ai Imperiului Roman: E. Gibbon, Theodor Mommsen, J. Jung.

• Istoricii și lingviștii români au combătut și ei cu argumente aceste teorii neștiințifice.

g. Teoria autohtoniei și a continuității

A reprezentat reacția istoriografiei românești din secolele al XIX-lea – al XX-lea față de teoria imigraționistă/roesleriană. **Teoria autohtoniei și a continuității** românilor în spațiul